

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Чен Ке на тему:
«Виконавська оперологія: методологія, термінологія, аналіз» на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»
з галузі знань 02– «Культура і мистецтво»

Публічну презентацію наукових результатів дисертації проведено на
засіданні кафедри історії української та зарубіжної музики Харківського
національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського
«17» жовтня 2024 року, Протокол № 3

Обґрунтування теми. Дисертацію присвячено розробці *теоретичного обґрунтування* виконавської оперології як наукового напрямку у структурі музикознавства і *аналітичному репрезентуванню* його дослідницьких можливостей на основі вивчення вокально-тембрової драматургії «Отелло» Дж. Верді – А. Бойто.

У дисертації вмотивовано уведення нового наукового напрямку до структури музикознавства, надано визначення предмету вивчення виконавської оперології, представлено розробку її методологічної системи і структурування категоріально-понятійного апарату. Призначена для розкриття закономірностей інтерпретаційного процесу у сценічному бутті *opera scenica*, виконавська оперологія – новий науковий напрям у розгорнутій структурі новітнього музикознавства, постає як наслідок взаємодії досвіду загальної оперології і інтерпретології, вираз процесів інтеграції і спеціалізації, актуальних для розвитку наукового знання сучасності. Виокремлення нової наукової гілки у системі оперології актуалізує виконавсько-інтерпретологічний напрям пізнання *твору сценічного*. У виконавській оперології, як в тому артефакті, котрий потребує свого вивчення, постановочно-художня інтерпретація опери постає як підсумок колективного прочитання багатоскладового першоджерела.

Визначено поліструктурну природу предмету вивчення виконавської оперології, обумовлено можливість його функціонування у максимально широкому і конкретному розумінні. Предметом вивчення виконавської оперології може поставати не тільки комплексний результат постановочної роботи (оперний спектакль як унікальне художнє ціле), але і його окремі складові – диригентська концепція, вокально-акторські інтерпретації оперних

персонажів, сценічне оформлення, оперно-хорова драматургія, хореографічна складова.

Запропоновано методологічну систему, застосування котрої сприятиме розвитку виконавської оперології; узагальнено зміст категорії тембр-амплуа, надані дефініції категорій тембр-характер і тембр-образ, в основу котрих покладено взаємодії драматичного театру і опери. Зміст категорії тембр-амплуа конкретизовано через поняття темброва ідентичність, модель тембр-амплуа, тембр-теситура, типологічна семантика, імідж-стереотип; з категорією тембр-характер взаємодіють поняття вчинок, випадок, пафос, мета, воля, виняткова особистість, змішення, гротеск, гіпербола; категорія тембр-образ – змістовний центр, до котрого тяжіють поняття багатокодовість, семіотична система, оперна персоносфера, інтегративність.

У структурі виконавської оперології *аналіз логіки утворення оперної персоносфери і загальних основ вокальної інтерпретації сольних партій* утворює окремий напрям виконавсько-оперологічного дослідження, котрий потребує осмислення специфіки роботи співаків над оперними ролями, етапів її інтерпретаційного відтворення. Формування оперної ролі як виконавського феномену обумовлені її семантичними і структурно-функціональними властивостями, закладеними у композиторському тексті, ступенем обдарування співака-інтерпретатора.

Отже, актуальність теми дослідження полягає у тому, що на сучасному етапі розвитку музикознавства і оперного мистецтва, коли аналітизм і інтелектуалізм набули значення принципів художнього мислення, поглиблене наукове вивчення інтерпретаційних процесів у сценічній постановці музичної драми постають необхідними складовими її комплексного осмислення. Вирішувати такі завдання призвана *виконавська оперологія*. Завданням виконавської оперології має поставати диференційоване осмислення результатів постановочно-оперного процесу за його складовими (елементами оперної дії, що набула втілення у часо-просторі сцени).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі історії української та зарубіжної музики згідно з планом науково-дослідницької роботи Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського в рамках комплексної теми «Сучасні проблеми історичного музикознавства» (протокол № 4 від 09.11.2016). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради

Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (протокол №7 від 25.02.2020), уточнено на засіданні Вченої ради Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (протокол №1 від 27.08.2024).

Мета дослідження – надати *теоретичне обґрунтування* виконавській оперології як наукового напрямку у структурі музикознавства і *аналітичного репрезентування* його дослідницьких можливостей у результаті вивчення вокально-тембрової драматургії «Отелло» Дж. Верді – А. Бойто.

Об’єкт дослідження – виконавська оперологія як науковий напрям у структурі музикології.

Предмет дослідження – методологія і термінологія виконавської оперології.

Матеріал дослідження. Вибір матеріалу дослідження обумовлений його метою. Звернення до аналізу шедевр світової оперної драматургії – «Отелло» Дж. Верді – обумовлено можливістю випробування теоретичних засад дослідження: апробації запропонованих методів аналізу, встановлення ігрових засад мислення, розкриття специфіки функціонування оперно-вокального тембру як амплуа, характеру і образу. Вердівський «Отелло» надає можливість розкрити змістовну специфіку категорій виконавської оперології – тембр-амплуа, тембр-характер, тембр-образ в оперній персоносфері у всій повноті і суперечливості їх значень і інтонаційно-драматургічних функцій, оскільки змістовні сенси «*dramma lirica*» за трагедією Шекспіра є безмежними.

Методи дослідження обумовлені необхідністю досягнення його мети і завдань. У роботі задіяна *трирівнева методологічна система*. При вивченні змісту категорій виконавської оперології є актуальною взаємодія *дедуктивного і індуктивного методів дослідження; діалектичний аналіз* сприяє встановленню системи опозицій і антитез, котрі визначають функціонування категорій виконавської оперології в оперному мистецтві. *Історичний підхід* у виконавській оперології знаходить своє застосування на кожному етапі вивчення проблематики, обумовлюючи важливість розв’язання проблем і завдань з точки зору ретро- і перспективи розвитку мистецтва, а також сприяє встановленню етапів формування і трансформації семантики і парадигматики тембрів-амплуа, тембрів-характерів і тембрів-образів, надання їх структурі нових образно-виразових рівнів, змістовних граней; вивчення категорій виконавської оперології з хронологічної точки зору також надає дослідженню

історичного об'єму. У виконавській оперології доцільно використовувати такі загально-наукові методи. Термінологічний аналіз актуалізований завданням розробки понятійно-категоріального апарату виконавської оперології, а також застосування шахового глосарію для визначення ігрових комбінацій і функцій оперних персонажів в опері Дж. Верді – А. Бойто «Отелло». Як категорії виконавської оперології постають *тембр-амплуа*, *тембр-характер* і *тембр-образ*, як її поняття відзначимо, зокрема, такі: *дія*, *конфлікт*, *етапи драми* (*боротьба – катастрофа – примирення*), *вчинок*, *свобода*, *воля*, *мета*, *пафос*. Оскільки кожна з категорій виконавської оперології оточена власною понятійною системою, категоріально-понятійна система цієї нової наукової галузі набуває *метасистемного рівню*. Вагомість термінологічного аналізу у контексті виконавської оперології обумовлена насиченістю термінотворчого процесу у новітньому українському музикознавстві. Уведення до музичної науки нових категорій і понять з метою конкретизації і узагальнення художніх сенсів у музичному мистецтві, увиразнення і специфікації їх структур і функцій. Оскільки виконавська оперологія як така постає як система, предмет її вивчення також має системний (мета-системний) характер, аналіз оперної постановки потребує її розуміння як цілісності, що складається з під-систем. важливого значення набуває **системний підхід**. Системний підхід використаний на декількох рівнях дослідження. *По-перше, на рівні тлумачення елементів і структур в оперній постановці, як і її сценічної постановки як складно-утвореної художньої системи (мета-системи), що функціонує у взаємодії принципів ієрархії і інтеграції; по-друге, у системному тлумаченні понятійно-категоріального апарату виконавської оперології, елементи котрого взаємодіють на основі принципу взаємодоповнення.* **Структурно-функціональний аналіз** призначений для диференціації рівнів музикознавчої інтерпретації категорій виконавської оперології, уподібненню оперних персонажів шаховим фігурам за спільністю властивих їм функцій, вияву ознак шахових ситуацій у музичній драмі. **Порівняльно-типологічний аналіз** уведений з метою мотивації відзнак між категоріями виконавської оперології, розподілу функцій персонажів, спостережених в трагедії Шекспіра і опері Дж. Верді; для розробки «голосові типології» (за О. М. Марковою), «зведення множинності явищ до однієї моделі» (за визначенням Тан Чжанчена [с. 7]); Уведення *порівняльно-типологічного підходу* до виконавської оперології обумовлено доречністю розробки поведінково-психологічної і семантико-тембральної типології оперних голосів персонажів, виявленні властивих

окремим оперним героям системи функцій. *Порівняльно-типологічний аналіз* має сприяти встановленню складно організованих паралелей між типовим, індивідуальним і узагальненим в інтерпретації оперних партій, між віддаленими у часі-просторі традиціями виконавської інтерпретації оперних персонажів, між, наприклад, традиціями «опери до опери» і оперою як такою; між міфологічно-релігійними і художніми функціями вокально-оперних тембрів в їх різних значеннях (амплуа, характер, образ); європейськими і позаєвропейськими виконавськими традиціями в історії оперного мистецтва.

Аксіологічний метод дослідження (запроваджений до українського музикознавства А.А. Мізітовою) уможливорює здійснювати переоцінку ціннісних суджень щодо оперних постановок минулого як відображень відповідного типу історичної свідомості. Застосування *семіотичного підходу* дозволяє усвідомити інформативно-знаковий, сигнальний характер, ідеальний зміст вокально-оперних тембрів, що розкривається через інтонаційно-темброву семантику. *Контекстний метод аналізу* у виконавській оперології у зв'язку з тим, що кожне виконавське явище вокально-тембрової драматургії потрібно вивчати в історичному контексті конкретної художньої цілісності (тобто, опери), у співвідношенні з іншими оперними персонажами, а також враховуючи виконавську традицію, що склалася навколо інтерпретації навколо певного оперного героя (оперної героїні). Доречним для виконавсько-оперологічного є використання *гендерного підходу*, що актуалізується у процесі вивчення взаємодії / протидії фемінності і маскулітності у формуванні і становленні оперних тембрів-амплуа, тембрів-характерів, тембрів-образів. До *спеціально-наукових методів* віднесено аналіз інтонаційної драматургії, виконавсько-оперологічний і імагологічний методи. *Інтонаційний аналіз постає* як той базис, на основі котрого зрощуються висновки щодо специфіки функціонування в оперній драматургії тембр-амплуа, тембр-характеру, тембр-образу. *Імагологічний метод аналізу* в контексті виконавської оперології слід застосовувати з метою з'ясування шляхів формування і втілення індивідуально-виконавської символіко-функціональної системи вокально-тембрової драматургії у процесі вибудовування оперних тембру-характеру і тембру-образу на основі індивідуалізації і універсалізації типологічних властивостей тембр-амплуа. *Виконавсько-оперологічний метод аналізу* має підсумковий характер, оскільки призначений для вивчення оперного твору в усій його цілісності, включаючи цілісний результат його сценічної інтерпретації. Виконавсько-оперологічний метод аналізу передбачає наявність

декількох стадій. На першій аналітичній стадії доречно здійснити вивчення складових елементів оперно-сценічної постановки; тоді як на другому етапі слід надати аналіз оперної постановки як цілісності, як художньої системи.

Наведені методи передбачають вихід за межі аналізу композиторського (музично-драматичного) плану оперного цілого; тут передбачається також актуалізація режисерсько-акторської видовишно-сценічної складової, необхідної у процесі здійснення складно утвореного процесу сценічної інтерпретації оперного твору. Об'ємна методологічна система, уведена до виконавської оперології, сприятиме тому, щоби система доказів, уведена до дослідження, була переконливою і вагомою, дозволяла би досліджувати предмет вивчення під різними кутами наукового погляду. Поруч з тим, слід зазначити, що в залежності від мети і завдань дослідження у науковій роботі можуть бути застосованими лише ті методи, що безпосередньо посприяють їх досягненню.

Теоретична база дослідження. Уведені до дисертації публікації та їх аналіз утворюють доволі широке коло, описане навколо категоріально-понятійного «центру» виконавської оперології, з метою досягнення мети дослідження:

- фундаментальні музикознавчі праці, що репрезентують українську музикологію останньої чверті ХХ – першої чверті ХХІ століття (Н. Герасимової-Персидської, Н. Горюхіної, М. Губаренко-Черкашиної, О. Зінькевич, Л. Кияновської, І. Котляревського, О. Маркової, О. Немкович, О. Самойленко, І. Пясковського, Ю. Чекана, Л. Шаповалової, С. Шипа);

- роботи, присвячені розробці питань музичної інтерпретології, теорії і історії музичної інтерпретації, зокрема, праці Д. Андросової, О. Маркової, В. Москаленка, Ю. Ніколаєвської, Т. Полянської, О. Самойленко, О. Чайки, Л. Шаповалової;

- оперологічні концепції, сформовані у трудах М. Р. Губаренко-Черкашиної, І. Драч, І. Іванової, А. Мізітової, О. Муравської, О. Рощенко;

- з метою вмотивування доцільності розподілу оперології на наукові галузі до дослідження введені праці О. Г. Рощенко, Вань Лунчан;

- положення теорії інтонації, подані у працях О. Козаренка, І. Котляревського, І. Ляшенка, О. Маркової (концепція «інтонаційної ідеї»);

- у дослідженні актуалізовані праці О. Стахевича, у котрих викладається історія і теорія оперного співу;

– визначення сутності категорій виконавської оперології потребувало аналізу досліджень Авраменко Є. Б., Маркова О. М., Міліченкова Н. Ф., Мітюшкін В. А., Оганезова-Григоренко О.В, Хань Сяоянь, Хе Цзяньхуй, Хон Чен, де містяться оригінальні підходи до дефініції категорії тембр-амплуа; твори Арістотеля, Г. В. Ф. Гегеля, В. Гюго, а також І. Бойченка, Тан Чжанчен аналізовані з метою розробки категорії тембр-характер; праці Білоус П.В., Галич О., Назарець В., Васильєв Є., Наливайко Д. С., Дункевич С. Г., Нагай Б., Сотська Г., Шмельова Т., Новосядла І.С., Салій В., А.В. Ткаченко, задіяні задля розробки змісту категорії тембр-образ;

– багаторівневий виконавсько-оперологічний аналіз опери Дж. Верді – А. Бойто потребував уведення концепцій У. Еко; В. Бондарчук і А. Солов'яненко); теорії гри, представлена у роботах *Johan Huizinga*, В. Жовтянської; положень стратегії і тактики шахової гри, розроблених В. Ставр'яніді, І. Б. Хабінець; аспектів композиторської інтерпретація драм Шекспіра у вердівських операх, зокрема в «Отелло» (дисертація McCleary, Mary);

– визначення специфіки тембр-амплуа обумовило спирання на роботи Ж. Закрясняної, І. Мельніченко, Н. Кречко, О. Ряжко, *Klober, Rudolf; Konold, Wulf; Maschka, Robert Scott-Stoddart, Nina; McGinnis, Pearl Yeadon; Steane, J. B.; Macmillian Reference*, присвячені аналізу німецької системи розподілу голосів у відповідності до німецької системи *FACH*.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в уведенні до музикознавства нового наукового напрямку – виконавської оперології, що обумовлено тяжінням сучасного наукового знання до єдності процесів спеціалізації і інтеграції, а також посилення зв'язків між теорією і практикою; розробки методологічної системи виконавської оперології; формуванні базових основ категоріально-понятійної системи виконавської оперології в її вокально-інтерпретологічному аспекті, що втілюється у розробці і визначенні категорій *тембр-амплуа, тембр-характер і тембр-образі ряду супутніх їм понять*; визначенні понять *актуалія, віртуалія і реалія*, котрі доцільно застосовувати не тільки у виконавській оперології, але і в загальній музичній інтерпретології; аналізі опери Дж. Верді «Отелло» з позицій втілення у ній властивостей методу гри, виявленого у композиторському тлумаченні оперної персоносфери. Уточнено понятійний об'єм категорії тембр-амплуа на основі аналізу її функціонування у наукових працях першої чверті ХХІ століття.

Подальшого розвитку набули оперологічне вчення у зв'язку із уведенням нової наукової галузі – виконавська оперологія.

Практичне значення одержаних у дослідженні результатів полягає у доцільності використання його теоретичних положень у практичній діяльності співаків у процесі підготовки оперних партій для сценічного виконання. Матеріали дисертації доцільно включати до таких навчальних курсів, «Історія світової музичної культури», «Аналіз музичних творів», «Основи оперної драматургії», «Сучасна музика», «Методика вокального виконавства», «Історія вокального мистецтва», а також інших дисциплінах гуманітарно-культурологічного спрямування у закладах вищої освіти України. Результати дослідження мають науково-методичний і навчально-педагогічний сенс для розробки навчальних програм, посібників, методичних рекомендацій з дисциплін.

Апробація результатів дослідження. Дисертація обговорювалася на засіданнях кафедри історії української і зарубіжної музики ХНУМ імені І. П. Котляревського. Основні положення дисертації були представлені в доповідях на міжнародних конференціях: «Сучасне слово про мистецтво: наука і критика» (Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 12.05.2022); «Захід-Схід: культура і мистецтво на грані поколінь» (Одеса, Одеська національна музична академія ім. А. В. Нежданової, 30.09.2023); «Трансформація музичної культури і освіти» (Одеса, Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової, 12.05.2024); VII Міжнародний дистанційний музикознавчий семінар «Музичне слово в інформаційному контенті (пост) сучасності» (Одеса, Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової, 28.06.2024); Міжнародна Фестиваль-конференція «Захід-Схід: культура і сучасність – на славу знаних митців Одеси» (Одеса, Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової, 28.09.2024); XI Всеукраїнська науково-практична конференція пам'яті театрознавця Євгенія Русаброва «ХНТОБ імені М. В. Лисенка. Шляхи розвитку. Репертуар. Митці. Напередодні 100-річчя Першого українського театру опери і балету» (Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 11–12.10.2024).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено у 3 статтях у спеціалізованих фахових періодичних виданнях категорії Б, що затверджені МОН України, та входять до міжнародних наукометричних баз даних.

1. Чен Ке. Поняття тембр-амплуа у виконавській оперології: музикознавчі тлумачення і перспективи розвитку // Проблеми взаємодії

мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. ХНУМ імені І. П. Котляревського. Вип. 65. Зб. наук. праць. Харків, 2022. С. 137 –153. DOI 10.34064/khnum1-6508.

2. Рощенко О. Г., Чен Ке. «Отелло» Дж. Верді – А. Бойто як гра у шахи // Аспекти історичного музикознавства. Харків, ХНУМ імені І. П. Котляревського, 2022. Вип. XXIX. С. 68 – 87. DOI 10.34064/khnum2-2904.

3. Рощенко О. Г., Чен Ке. Тембр-характер як категорія виконавської оперології // Дніпропетровська музикознавча думка. Вип. 26 (1). 2024. Дніпро: Ліра. С. 340 – 354. DOI 10.33287/222425

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з Анотації, Вступу, двох основних Розділів, Висновків, Списку використаних джерел, Додатку. Загальний обсяг – 219 сторінок, з яких основного тексту – 172 сторінки. Список використаних джерел містить 211 найменувань.

Характеристика особистості здобувача. Чен Ке навчався в аспірантурі (форма здобуття освіти – поза аспірантурою) ХНУМ імені І. П. Котляревського з 12.11.2020 до нині на кафедрі історії української та зарубіжної музики (науковий керівник – доктор мистецтвознавства, професор О. Г. Рощенко).

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням лінгвістичної та спеціальної термінології. Стиль викладених в дисертації матеріалів дослідження – науковий.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час виконання дисертації здобувач дотримувалася принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Як результат попередньої експертизи дисертації Чен Ке у межах публічної презентації наукових результатів дисертації, проведеної на засіданні кафедри історії української та зарубіжної музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського та повноти основних результатів дослідження УХВАЛЕНО: 1. Дисертація Чен Ке «Виконавська оперологія: методологія, термінологія, аналіз», представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво є ґрунтовним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Її

зміст відповідає спеціальності 025 – Музичне мистецтво. Визначені мета та завдання повністю розв’язані, основні положення дисертації обґрунтовують наукову новизну.

Обсяг та структура дисертації відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на ступінь доктора філософії.

Результати дисертації пройшли апробацію на 6 науково-практичних конференціях; основні положення відображено у 3 наукових публікаціях.

2. **Викладене дозволяє дійти висновку**, що дисертація Чен Ке «Виконавська оперологія: методологія, термінологія, аналіз» має теоретичну, практичну значущість, наукову новизну; її результати можуть бути запроваджені до науково теоретичної та практичної сфер музичного мистецтва України.

Дисертація, подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам, передбаченим пунктами 10 та 11 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та може бути представлена у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 – «Культура і мистецтво». 3. Рекомендувати дисертацію Чен Ке «Виконавська оперологія: методологія, термінологія, аналіз» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 – «Культура і мистецтво». Результати дисертаційного дослідження обговорено і схвалено на публічній презентації наукових результатів дисертації, яку було проведено на засіданні кафедри історії української та зарубіжної музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

Головуюча на публічній презентації наукових результатів дисертації:

доктор мистецтвознавства, професор,

завідувач кафедри історії

української та зарубіжної музики

І. С. Драч